

Orbinijevo izdanje „Ljetopisa popa Dukljanina“: povijesni falsifikat

Autorica dovodi u pitanje konsenzus koji se uvriježeno naširoko prihvaća u historiografiji, da je „Ljetopis popa Dukljanina“ najstarije južnoslavensko narativno vrelo. Analizom postojećih izdanja i rukopisa razjašnjava se nastanak tobožnjeg srednjovjekovnog izvora o povijesti Slavena od njihova dolaska na Balkanski poluotok u 6. stoljeću do konca 12. stoljeća. Pokazuje se kako je Orbini, benediktinac iz 16. stoljeća, načinio lažni povijesni dokument temeljem suvremenih neobjavljenih izvora i benediktinskih tekstova poput izvadaka iz nedavno objavljenih djela bizantskih povjesnika, čija je namjena da priči podaju vjerodostojnost. Rad omogućava da se rekonstruiraju stvarni i autentični srednjovjekovni povijesni tekstovi: dubrovačka kronika i tekst Marka Marulića koji je dosada smatran sažetim pregledom „Ljetopisa popa Dukljanina“.

„Ljetopis popa Dukljanina“ smatran je prvenstvenim izvorom južnoslavenske povijesti. Tekst zapravo potvrđuje povijesnu realnost postojanja države Južnih Slavena u srednjem vijeku. Dosadašnja historiografija uglavnom smatra da se pojavio u drugoj polovici 12. stoljeća. Tekst bi poticao iz Duklje koja dostiže vrhunac svog razvoja i postaje kraljevina 1077. godine. Smatra se da je tekst prvobitno napisan na latinskom, ali na osnovu starijeg napisa na slavenskom. Iako postoje nedoumice oko identiteta autora, prirode djela i njegove svrhe, tekst se može smatrati srednjovjekovnim tekstom.

Čini nam se da, koliko god nastojali razumjeti pretpostavku da je „Ljetopis popa Dukljanina“ srednjovjekovno djelo, nedoumice i sumnje oko autora, mjesta gdje je nastalo i točnog datuma nastanka i dalje postoje. Uspoređivanje tekstova (izdanja i rukopisa) koji se tiču navedenog ljetopisa i suvremenih tekstova navodi nas na zaključak da se radi o falsifikatu iz 16. stoljeća, Mavra Orbinija (1555/56.-1610.), izdavača teksta na talijanskom 1601. godine. Dva autentična izvora: latinski *Regum Dalmatiae et Croatiae gesta* Marka Marulića i *Annales Ragusini Anonymi*, preko Tuberona, uz druge povijesne izvore nedavno izdane na latinskom, omogućila su mu da ocrta narativni kontinuitet „slavenske nacije“ od najstarijih vremena. Drugim riječima, navodni „Ljetopis popa Dukljanina“ nije tekst iz srednjeg vijeka, već suvremeni tekst koji nosi fragmente pravih

srednjovjekovnih izvora. Pokušat ćemo najprije pokazati da se radi o falsifikatu, a zatim objasniti u koju svrhu je Orbini izradio lažni dokument.¹

Povijesni elementi teksta i historiografija

Edito princeps na latinskom je napisao Ivan Lučić (Joannes Lucius) 1666. godine u Amsterdamu, pod naslovom *Presbyteri Diocleatis Regnum Slavorum* u svom *De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex*. Međutim, prvo kronološko izdanje teksta je Orbinijevo. Orbini ga je izdao na talijanskom pod naslovom *Rè di Dalmatia et altri luoghi vicini dell'Ilirico dall'anno del Signore 495. Finna 1161*. Orbini je i prvi povjesničar koji je izdao integralni tekst uz predgovor anonimnog autora (Prefazione del l'autore alla sua Storia de Rè di Dalmatia, p. 205) i s krajem („il fine“ p. 239) u zaključku.

Postoji i Marulićev (1450.-1524.) prijevod s „dalmatinskog“ (slavenskog) jezika na latinski 1510. godine. To se smatralo „skraćenom verzijom“ *Ljetopisa popa Dukljanina*⁴. Izdan je u *De regno* Ivana Lučića 1666. pod naslovom *Regum dalmacie atque Croatiae Gesta*. Posljednja točka na koju treba obratiti pažnju jest da je Ludovik Crijević Tuberon (1458.-1527.), dubrovački humanist, prvi koji spominje „Docleas auctor“ u svom *Commentaria de temporibus suis* (Bilješke o svom vremenu), izdanom u Frankfurtu 1603. godine. Tuberon je prvi koji citira i koji se služi tekstom koji će daljnja historiografija nazivati raznim imenima: *Ljetopis popa Dukljanina, Barski rodoslov, Regnum Slavorum*, itd.²

I. Kako je nastao falsifikat

Marulićev prijevod: Nemoguća „hrvatska redakcija ‘Ljetopisa popa Dukljanina’“

Navodna *Hrvatska kronika* koja čini Marulićev prijevod, smatrala se varijantom „Ljetopisa popa Dukljanina“. Tiče se iste genealogije slavenskih kraljeva iz Dalmacije, samo što su izostavljena neka imena vladara, kao i mjesta. No, od kneza „Ciaslava“ (Časlav) tekstovi se među sobom jasno razlikuju, pošto se u Marulićevom prijevodu govori samo o Hrvatskoj i njenim vladarima do Zvonimira (1076.-1089.)³.

Prvi izdavač na latinskom, Lučić, zbog odsustva predgovora kako u tekstu, tako i u slavenskom prototipu, ustvrdio je da se radi o „skraćenoj verziji“ *Ljeto-*

¹ O stvaranju mita o srednjovjekovnoj kronici u kasnijim vremenima vidi BUJAN 2008: 5-38, posebno 30-38.

² Naziv *Regnum Slavorum* potječe od Lučića, a ostali naslovi su nadjenuti u 20. stoljeću.

³ *Hujus Historiae Originale esse idem cum Presbyteri Diocleatis Regno Slavorum, usque ad Ciaslavum Regem ordine filium Radoslavi cognoscitur, sed Diocleatis praefatio deest in hac Maruli, prout etiam in ejusdem originali Slavo, LUCIUS 1666: 444.*

pisa popa Dukljanina”“ i zbog toga što su mu istraživači posvetili manje pažnje. Osvjetljavajući pojavu i kruženje Marulićevog teksta prije Lučićevog izdanja, ipak dolazimo do novih zaključaka.

Intenzivno kretanje Marulićevog teksta u 16. stoljeću

Marulićev prijevod nastao je u posebnom povijesnom i kulturnom kontekstu ilirizma koji je rođen u dalmatinskim gradovima, s ciljem da ujedini Južne Slavene protiv rasta Osmanskog Carstva. Pribojević, značajna figura tog pokreta, navodi među svojim izvorima *De origine successibusque Slavorum* (pročitano u Hvaru, 1525.) Marulićev *De Regibus Illyriorum*. Sučeljavanjem Marulićevog teksta (zasnovanog na *De Regno*) s Pribojevićem, pothranjuje se ideja da je ta genealogija ilirskih kraljeva po kojoj će Lučić kasnije dati naziv *Regum Dalmatiae et Croatiae gesta*, postojala još u prvoj polovici 16. stoljeća i da je bila poznata velikom krugu autora koji su bili politički angažirani u obrani svoje domovine.⁴ Vrlo je vjerojatno da je i Niger, koji je također bio poznati humanist, raspolagao Marulićevim rukopisom.⁵

Orbini i Tuberonovo naslijeđe

Također je moguće da je Tuberon imao Marulićev tekst. Obojica su bili suvremenici i uočava se sličnost pojmova koji se koriste u djelima oba autora⁶. Činjenica da je Rattkay autor *Memoria regum et banorum regnorum Dalmatiae*,

⁴ U ovom odlomku Pribojević se izravno poziva na Marulića i citira nekoliko vladara koji su navedeni u *Regum Dalmatiae et Croatiae gesta: Conon moribus literatura, pietate, religione, dignitatis specie insignis, necnon et Polislavum, regem Illyriorum, qui (ut Marcus Marulus refert) multotiens cum Attila, rege Hunnorum, feliciter pugnavit, ac Sebeslavum Gothos (ut idem infert) apud Schodram oppidum strenue opprimentem et Sueropillum, principem Dalmatiae, qui, ut Platina meminit, in Italia Saracenos ingenti clade superator e monte Gargano deiecit, et Cepemirum ac multos alios viros insignes sua ipsa fortitudine ac animi ferocitate, Pribojević 1537. Borbe Polislava protiv Atila i vladara Sebeslava predstavljene su u *Regum Dalmatiae et Croatiae gesta* na sljedeći način: *Regnum suscepit filius Polislavus, quo regnante Attila Pannonum Rex grandi coacto exercitu Regnum ejus invasit. Erat Polislavus juvenis (...) semper praelio superior evasit, videns que Attila nequaquam aequo Marte se configere posse, finibus excessit, & plurimis de suo exercitu amissis in Pannoniam cum ignominia redire est coactus. Posthaec Polislavo regi nata est filia, quae jam nubilis, viro tradera, duos genuit filios, atque idem Polislavus anno Regni sui septimodecimo vita decessit. (...) Eo defuncto alter ex nepotibus ejus natu major nomine a Sebeslavus regnare coepit, cumque Scodram Regnat fuit Oppidum Gothi obsedissent...*, LUCIUS 1666: 306-307.*

⁵ Postoji jedan rukopis Nigera sačuvan u biblioteci Fr. Carrare, pod naslovom *Pontificum Salonitanorum et Spalatensium series ex Romanis et variis antiquis monumentis collecta a viro Dalma patriae et nationis suae amantissimo*, vidi ANTOLJAK 1992: 39.

⁶ Na primjer rečenica: *in ea mediterraneae Dalmatiae regione, quae inter Savum et Dravum podsjeća na Marulića (kod Lučića: hoc est maritima, mediterraneaue Dalmatiae loca, equae inter flumina Dravum, et Savum Danubium influentia jacent...*, LUCIUS 1666: 306).

Croatiae et Slavoniae 1652. godine, kako primjećuje V. Rezar, greškom autorstvo Marulićevog teksta (označio ga je kao *Rebus Illyricis*) pripisao upravo Tuberonu, potkrepljuje tu pretpostavku⁷.

Očigledno je da je kretanje Marulićevog teksta u 16. stoljeću vrlo intenzivno. Čini se da je Orbini također došao do Marulićevog rukopisa. Kako je to moguće? Mavro Orbini je počeo svoj redovnički život u benediktinskoj kongregaciji na otoku Mljetu, koja je naslijedila bogatu Tuberonovu knjižnicu⁸. To bi značilo da je Orbini raspolagao i rukopisom Tuberonovog teksta jer je *Commentaria* izdana tek 1603. godine. Na isti je način mogao doći do rukopisa još neobjavljenog Marulićevog teksta.

Tako pretpostavka da je *Regum Dalmatiae et Croatiae gesta* „skraćena“ recenzija hipotetičkog „Ljetopisa popa Dukljanina“ napisanog u 12. stoljeću, postaje neosnovana.

II. Rođenje Orbinijevog *Rè di Dalmatia*⁹: spoj više tradicija

Kad se usporede tekstovi Orbinija i Marulića, dolazimo do hipoteze da se Orbini služio tom Marulićevom „genealogijom ilirskih kraljeva“ kao „uvodom“ za svoje izdanje i da se također koristio drugim lokalnim izvorima, prvenstveno Tuberonom *Commentaria*, da bi stvorio okvir nove priče, *Rè di Dalmatia*.

Tuberonomi Commentaria i Annales Ragusini Anonymi: lokalni izvori djela Rè di Dalmatia

Tuberon je prvi autor koji je imao u rukama „Dukljaninov tekst“, po njegovim osobnim riječima. Opisuje ga kao stari tekst o porijeklu Dubrovnika.¹⁰ Uspoređujući Tuberonovo djelo s Orbinijevim izdanjem „Ljetopisa popa Dukljanina“, pronalazimo istu genealogiju slavenskih kraljeva Dubrovnika (potomaka Polimir

⁷ *Ita Ludovicus Tubero, qui quamvis plures etiam de rebus Hungaricis scripserit libros, Francofurti postea post mortem eius anno millesimo sexcentesimo tertio, teste Istuansio in annotationibus manu scriptis, editos, hunc tamen de rebus his Illyricis, nulla aetas impressum vidit, Ratkaj 2001, 44 i bilj. 179; vidi REZAR 1999: 75, bilj. 95.*

⁸ Orbini je počeo monaški život na otoku Svete Marije mljetske kongregacije, a Tuberonova knjižnica je premještena iz samostana Svetog Jakoba 1527. na otok Svete Marije. O tomu vidi REZAR 1999: 60.

⁹ Puni naslov je *Rè di Dalmatia et altri luoghi vicini dell'Ilirico dall'anno del Signore 495. Finna 1161.*

¹⁰ *Caeterum, Rhacusanae civitatis admonitus mentione, quae quidem civitas Dalmatici nominis hac tempestate longe opulentissima est. (...) Nec equidem aut fabulas ab aliis confictas sequar, aut ipse novas componam, per studium huius urbis clariore origine nobilitandae - quum nulla prorsus civitati a re militari abhorrenti solique mercaturae deditae dari possit nobilitas - verum omnia vel ex vero hausta, vel quam simillima veri in medium proferam, sequens imprimis*

- Belo; unuci kralja Radoslava iz Bosne) koja u kontinuitetu slijedi „posuđenu“ genealogiju ilirskih kraljeva iz Marulićevog teksta.

Uspoređujući *Commentaria* s najstarijim dubrovačkim rukopisom, moguće je izolirati Tuberonov izvor. Humanist je najvjerojatnije koristio *Annales Ragusini Anonymi*¹¹. Uspoređivanje odlomka gdje Tuberon priča o svom izvoru s *Annales Ragusini Anonymi* to potvrđuje.¹² Međutim, pretpostavljamo da je Orbini raspomagao drugom recenzijom tog dubrovačkog ljetopisa. Izrazi i imena su isti kod oba povjesničara.¹³ Ta pretpostavka je utoliko vjerojatnija jer Orbini sam kaže: „Euzebije Kaboga... je na latinskom napisao *Dubrovački ljetopis* i životopise prvosvećenika toga grada, no smrt ga spriječi objaviti ih, iako ih srećom preda u ruke monsinjoru Krizostomu Ranjini, trenutno stonskom biskupu, a prije toga redovniku spomenutoga mljetskog bratstva.“¹⁴ Tako možemo pretpostaviti da je u okrilju Tuberonove knjižnice Orbini „pronašao“ ne samo Tuberonove i Marulićeve rukopise, nego i rukopise *Annales Ragusini Anonymi*.

Čini nam se, stoga, da bi autentični srednjovjekovni tekst *Annales Ragusini Anonymi* koji su koristili Tuberon i ostali dubrovački kroničari 16. stoljeća, među kojima i Serafino Razzi, mogao biti najbolji kandidat za naslov „duklijanskog teksta“.¹⁵

Dakle, dvije pisane povijesti o Dalmaciji, jedna iz Splita (Marulićeva *Genealogija ilirskih kraljeva*) i druga iz Dubrovnika (*Povijest slavenskih kraljeva iz Dubrovnika*), služe kao osnova nove priče. Ta dva povijesna izvora, jednako slavna kod kasnijih sljedbenika, u osvjet 17. stoljeća stapaju se da bi načinila jedinstvenu

Docleatem authorem, qui incolumi adhuc Doclea, nobili Dalmatiae urbe, Slovinorum res excidiumque Epidauri, et originem Rhacusanae urbis commemoravit. Quae quidem scripta, licet essent vetustissima specie, quum ad manus meas pervenere, non tamen adeo multorum annorum tate corrupta erant, ut legi non possent...; Tuberon 2001: 87.

¹¹ Datiranje *Annales Ragusini Anonymi* varira od 12. do 14. stoljeća. Izdavač Nodilo smatra da je kronika iz 14. stoljeća (*il breve manoscritto col titolo Principio della cronaca la piu antica di Ragusa, scritta, per quanto pare, nel XIV sec., ricopiata da un manoscritto molto antico e consumato*), *Annales Ragusini Anonymi item Nicolai de Ragnina*, [Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium 14, Scriptorum 1], Zagreb 1883., v. Vidi FORETIĆ 2001: 172.

¹² Priča o Radoslavu Beli postoji u oba teksta: *Re Radoslavo de Bosna fu scacciato dal suo Regno per suo fiolo Berislavo, et vense in Arbania... fu menato in Puglia a Siponto, et ando a Roma, et per il papa li fu provisto del vivir, Annales ragusini Anonymi*, 3-4. Također: *Aliquot deinde post annis Polimirus cognomento Belus, materno genere Romanus, paterno vero Rhatislavi Bossinatium quondam regis pronepos, qui a filio Gothislavo regno pulsus Romam sese exultum contulerat, in Illyricum studio auiti regni recuperandi est profectus...;* Tuberon 2001: 88.

¹³ *Croatia Alba; Ciaslavo, Berislavo cognomiento, maladetto dal suo padre re Radoslavo...; terzodecimo anno dapoi mando un armata grande de 1000 vele in Sicilia, Chis uno principe delli Ungari, etc., Annales Ragusini Anonymi*, 170, 171, 172.

¹⁴ Vidjeti Orbini 1999: 265.

¹⁵ La *Storia di Ragusa* ima samo nekoliko sačuvanih primjeraka kasnije načinjenih na talijanskom jeziku. Vidi RAZZI 1595.

tradiciju. Orbini ne posuđuje samo slavensku tradiciju Marulićevog teksta da bi je pretočio u svoju priču. Predstavljajući svoj tekst kao „dukljanski tekst“, on postiže da nestane tekst koji je napisao „Docleas auctor“ i daje novu tradiciju Tuberonomim *Commentaria*.

Književni izvori i pouzdanost konteksta djela Rè di Dalmatia

U historiografiji se smatralo da se u brojnim srednjovjekovnim izvorima podudaraju podaci koji su izloženi u „Ljetopisu popa Dukljanina“. Međutim, izgleda da ta vjerodostojnost potiče od Orbinijevog korištenja povijesnih izvora. On se njima služi kako bi stvorio kontekstualnu pouzdanost priče i dao težinu i okvir njegovoj invenciji.

Drugim riječima, povijesna istinitost objavljenog teksta objašnjava se Orbinijevim knjižskim znanjem. Najvjerojatnije mu je Urbinova knjižnica, koju je redovno posjećivao, omogućila da raspolaže najnovijim izdanjima povijesnih djela.¹⁶

Te izvore možemo razvrstati u dvije grupe i označiti ih kao sekundarne. Prvi su benediktinski, a drugi bizantski izvori.

Benediktinski izvori

Stanojevićeva istraživanja koja se vezuju za studiju prvih pet poglavlja „Ljetopisa popa Dukljanina“ ukazuju još od 1927., da svi tragovi vode Monte Cassinu¹⁷. Uspoređujući Orbinijev (*Rè di Dalmatia*) i Marulićev tekst, identificiraju se izvori o kojima je riječ.¹⁸ Ima posuđenog iz djela *Povijest rimskog naroda* Pavla Đakona iz 8. stoljeća.¹⁹ Također se koristio *Dijalozima* Grgura Velikog (540.-604.) o svetom Benediktu²⁰. Orbini je tako „zamijenio“ Marulićevu priču, koja se događa pod carem Justinijanom (527.-565.), pričom o bizantskom caru Anastaziju (491.-518.). Putuje u vremenu i prostoru i stvara potpuno novu priču.

¹⁶ Orbini se u svom predgovoru za *Regno de gli Slavi* zahvalio vojvodi Urbinu, koji mu je omogućio da radi u knjižnici u Pesaru, *Orbini* 1601: vii.

¹⁷ STANOJEVIĆ 1927: 94, 101. Također Šišić u svom izdanju „Ljetopisa popa Dukljanina“ godinu dana kasnije pretpostavlja upotrebu Grgura Velikog, ali je mislio da su kasnije to glose, ŠIŠIĆ 1928: 421-422.

¹⁸ Kod Marulića glasi: *Iustiniano a partibus Orientalibus Imperante Anno Christiane Salutis DXXXVIII Quo tempore Germanus et Sabinus Episcopi erant vitae Sanctitate Nobiles, et Benedictus Abbas montis Cassinii...*, LUCIUS 1666: 304. Orbini piše: *Entreteneua lo scettro dell' Imperio Costantinopolitano Anastasio, il quale haveva se stesso, et molti altri macchiato con la Heresia Eutichena; & à Roma governava la Chiesa Papa Gelasio; in Italia fioriva di molta santità il beatissimo Germano Vescovo di Capoa, & Sabino Vescovo di Carusa; & à monte Cassino San Benedetto...*, *Orbini* 1601: 206.

¹⁹ Ovo djelo objavljeno je na latinskom 1597.

²⁰ To djelo potvrđuje suvremenost biskupa Germana (518.-541.), Sabina Kanoškog (514.-566.) i svetog Benedikta (480.-547.).

Što se tiče ratova Gota u Italiji, čini se da je Orbini koristio benediktinski izvor.²¹ Zapravo, *Rè di Dalmatia* ponavlja istu „konfuziju“ između Totila i Attila u ratovima u Italiji.²² Cijeli „prvi dio“ koji se tiče najstarije povijesti Slavena i njihovih predaka, Gota, na taj je način „obogatio“ podacima preuzetim iz benediktinskih izvora²³. Orbini, uostalom, navodi ta djela ostavljajući da vjerujemo da oni potkrjepljuju objavljeni tekst.

Bizantski izvori: povijesna osnova priče

U drugu grupu svrstavamo posuđenice iz bizantskih izvora. One daju „povijesnu vrijednost“ priči koja se odvija u vrijeme ratova Bizantskog Carstva u Dalmaciji od 10. do 12. stoljeća. Tako se objašnjava zašto tekst, posebno od „smrti bugarskog cara Petra“ (927.-969.) donosi informacije tako velike vrijednosti za bizantsko-bugarsku povijest toga vremena²⁴. Vjerojatno je Orbini raspolagao jedinstvenom zbirkom *Corpus Universae Historiae Byzantinae*, koja je sadržavala razne bizantske autore prevedene na latinski: Zonaru, Niketu Honijata, Nikefora Gregoru, kojeg i citira u *Regno de gli Slavi*.²⁵

Uspoređivanje Marulićevog i Orbinijevog teksta može ukazati na taj tip posuđenica. Ondje gdje je u Marulićevom tekstu riječ o Vladinu (Bladin), Orbini piše: *...Peroche empi la terra di molto Slavi, e a di suoi il paese si riposo. (...) Nel cui tempo usci gran moltitudine de popoli dal gra fiume Volcha, dal quale trassero il nome. Imperoche da Volcha, Vulgari, o Bulgari infino ad hoggi sono chiamati*.²⁶ Taj odlomak ne postoji u prvobitnom tekstu, ali zapravo odgovara jednom odlomku Gregorine „Romejske povijesti“²⁷. Tom dodatku cilj je pripojiti narod Bugara samim Slavenima koji se spominju u *Regum Dalmatie et Croatiae gesta*.

²¹ Izdanje Pavla Đakona 1597. sadržavalo je *De Getharum sive Gothorum origine et rebus gesta* Jordan i *De historiis Italicae provinciae ac Romanorum* Pavla Đakona, F. Lindenberg, Leiden 1597., vidi Orbini 1999: 550, 557-558.

²² Stanojević je uočio tu očiglednu konfuziju, STANOJEVIĆ 1927: 98-99.

²³ Orbini citira papu Grgura I. Velikog, Jordana, Pavla Đakona i Prokopija iz Cezareje, Orbini 1999: 66-67, 550, 557, 547, 559-560. Nama se čini da je Orbini koristio isključivo benediktinski izvor, a ne Prokopija iz Cezareje, iako postoji izdanje na talijanskom (Venecija 1547.). Pavao Đakon preuzima dio tih podataka, Orbini 1999: 559-560.

²⁴ Rački podvlači značaj teksta za povijest Bizanta, vidi ŠIŠIĆ 1928: 35.

²⁵ *Corpus Universae Historiae Byzantinae* je objavljen u Parizu 1567. *Joannis Zonarae Annales, Nicetae Acominati Choniatae libri XIX, Nicephori Gregorae libri XI, Laonici Calcondylae libri X Historiae Turcicae*, Orbini 1999: 570.

²⁶ Orbini 1601: 207.

²⁷ O bizantskom piscu 14. stoljeća vidi *Vizantijski izvori* 1986: 155.

Primjećuje se također podjela Dalmacije iz Marulićevog teksta.²⁸ No, u *Rè di Dalmatia* riječ je o podjeli na četiri provincije Dalmacije. Također, Bosna i Raška, koje dijeli rijeka Drina, pripadaju istoj cjelini, Srbiji.²⁹ Bizantski povjesničar Kinam u drugoj polovici 12. stoljeća stavlja u isti položaj Srbiju i Bosnu, međutim dodaje da Bosna nije podčinjena Srbiji³⁰. Orbini, služeći se drugim izvorima, daje jednu sasvim novu geografiju o prvom slavenskom kraljevstvu.

Drugi primjeri ilustriraju taj proces korištenja bizantske povijesti od 10. do 12. stoljeća. Uspoređivanje teksta *Annales* Georgija Kedrena, Skiličina nastavljača, koji potječe iz 12. stoljeća, poučno je.

Odavno je rečeno da ima sličnosti između takozvanog „Ljetopisa popa Dukljanina“ i Skilice. Mislilo se do sada da su te sličnosti potvrđivale pouzdanost izvora. Međutim, izgleda da se Mavro Orbini koristio poviješću bizantskog djela da stvori vjerodostojan kontekst svoje priče. To je slučaj legende o vladaru Vladimiru iz Duklje i Kosari, koja se događa pod bugarskim kraljem Samuilom (976.-1014.). Oni zamjenjuju Ašota i Miroslavu koji su poznati iz Skiličine priče³¹. Zatim, Orbini pripisuje povijesne bitke arhonta Vojislava (1035.-1051.) Dobroslavu i tako stvara mit o heroju karakterističnog imena³².

Naposljetku, *Rè di Dalmatia* opisuje slavenski ustanak u Makedoniji koji su vodili Konstantin - Bodin (v. 1081.-1101.) i Vojteh (1072.), na drugačiji način nego Skilica.³³ Ondje gdje Skilica kaže da je Mihajlo oslobodio Bodina iz zatvora (koji je za to platio venecijanskim trgovcima), *Rè di Dalmatia* kažu da je to učinio

²⁸ Podjela u dva dijela: *Superior Dalmatiae pars Croatiae et maritima Dalmatiae: Postquam mediterraneaue Dalmatiae loca, & quae inter flumina Dravu, & Savum Danubium influentia jacent, regionemque, quae à Delminii ruinis, ubi tunc Regni concilium factum fuerat, usque ad locum qui Valdemini appellatur, & a Valdemino usque Dyrrachium protenditur, hanc in partes duas diviserunt, quas dirimebat ripa Drini fluminis Occidentem versus usque Beiram montem, & tractus perpetuus Bosninam provinciam scindens usque ad montem Lippam*, LUCIUS 1666: 306.

²⁹ *Quelli luoghi, ch'erano tolti di mezo dall'acque, che scorreno da i moti, & facedo volta verso mezo giorno, entrano nel mare, chiamo paese maritimo. Ma quell'altro paese, ch'e diviso dall'acque, chevano verso settentrione, & entrano nel Danubio, chiamo Surbia. Spatti dapoì questi luoghi maritimi in due Provincie: da quel luogho di Dalma, dove il Re all' hora dimorava, & il Cocilio fu fatto, infino à Valdevino, cioe Vinodo, chiamo Croatia Alba, la qual' e detta etiado Dalmatia inferiore. (...) Parimente da quel medesimo luogo di Dalma infino alla citta di Babalona, hora Durazzo detta, chiamo Croatia Rubea, la qual' e detta etiando Dalmatia superior (...) La Surbia, che guarda verso settentrione sparti in due provincie. Una dal gran fiume Drino verso la regione occidentale, fin al monte Pino, chiamato ancor Bosna; & l'altra dall' detto fiume verso il paese orientale infino à Lustria, & alla Palude Labeate; & questo chiamo Rassia...*, Orbini 1601: 210-211.

³⁰ O Kinamu vidi, *Vizantijski izvori* 1971: 27-28.

³¹ Orbini 1601: 220-224. O priči kod Skilice i sličnosti između obje priče, *Vizantijski izvori* 1966: 92, 117.

³² Orbini 1601: 226-229. O bizantskom izvoru vidjeti *Vizantijski izvori* 1966: 156-158.

³³ Vidjeti posebno ulogu Bugarima uz Mihajla poslije srpskog upada. Tu se pojavljuje i uloga Vojteha, *Vizantijski izvori* 1966: 177-181.

Radoslav, osoba koja potječe iz Tuberonove dinastije.³⁴ Zadnja činjenica: Orbini je koristio *Aleksijade* Ane Komnen, izvor koji spominje župana Raške Vukana (oko 1083. - oko 1114.) i stavio podatak u priču koja se događa krajem 11. stoljeća.

Transformirajući na suptilan način svoje izvore, Orbini nas uspijeva uvjeriti da su u tekstu povijesni podaci³⁵. Ne čudi, dakle, što je legendarni karakter priče objašnjen upotrebom usmenih izvora.

Orbini i njegovi izvori

Način na koji se Orbini ponaša prema njegovim izvorima jasno pokazuje da mistifikacija Povijesti nije čista laž, već zapravo tehničko oruđe.³⁶

Orbini u svojim bilješkama citira autore koje je sam „preobukao“: Grgura Velikog, Jordana, Pavla Đakona, Prokopija iz Cezareje i ostale, ostavljajući nam da vjerujemo kako oni potkrjepljuju objavljeni tekst. Taj proces se može shvatiti kao verifikacija dokumenta i jedna druga „etapa“ u radu falsifikatora³⁷. Zapravo, on smatra neizbježnim i posvetiti jedno „mjesto“ falsifikatu među drugim izvorima za koje misli da su čitatelju poznati.³⁸

Orbini, po uzoru na srednjovjekovnog pisca, čije su knjige bile komentirane i glosirane, objašnjava na „marginama“. Postavlja sumnju o istinitosti informacija koje su tu sadržane ili ih, naprotiv, potvrđuje³⁹. Orbini zbunjuje kada piše: „Georgije Kedren Dobroslava zove Bojislav (Vojislav)“.⁴⁰ Ostavlja nas da mislimo da je neki Marko, brat župana Vukana, zaista postojao, navodeći: „u nekim izvorima piše Mavro“.⁴¹ Dakle, iako nijedan izvor ne spominje bilo kojeg drugog vladara osim Vukana, samo postojanje te anonimne kronike omogućava da pomislimo suprotno.

No, Orbini koristi i drugi manevar, koji može izgledati kontradiktoran, te relativizira točnost „popa Dukljanina“. Na margini jednog odlomka koji se odnosi na stvaranje Dubrovnika u *Regno deli Slavi*, Orbini piše da Dukljanin griješi.⁴²

³⁴ *Orbini* 1601: 233. Vidjeti *Vizantijski izvori* 166: 185.

³⁵ Izvori o povijesti Rusije srednjeg vijeka do 1240., koju je objavio povjesničar prve polovice 18. stoljeća, Tatišjev, mogu se usporediti na mnogo mjesta s Orbinijevim radom. Djelo je mozaik postojećih izvora i izmišljenih odlomaka koje je autor povezao. Ti izmišljeni dijelovi imaju neosporan narativni učinak. Da bi se prošlost čitatelju učinila dostupnom, izmišljeni dio popunjava povijesnu prazninu. Ondje gdje ima najviše „praznina“, ima i najviše izmišljenih dijelova. TOLOČKO 2005: 20, 264-265, 269, 287.

³⁶ TOLOČKO 2005: 22, 275-276.

³⁷ TOLOČKO 2005: 22, 275-276.

³⁸ GRAFTON 2004: 68.

³⁹ Te bilješke na margini su brojne, uz ostale primjere: „u drugim izvorima nalazimo ime Preslav“, *Orbini* 1999: 286. „Isto to piše Cedren“, *Isto*: 289.

⁴⁰ *Orbini* 1999: 291.

⁴¹ *Orbini* 1999: 298.

⁴² „Zabluda popa Dukljanina glede postanka Dubrovnika“, *Orbini* 1999: 246.

Dodavanje predgovora izdanju teksta, isticanje nesigurnosti koja pritišće njegovo porijeklo, kao i bilješke na marginama imaju očiglednu namjeru da tekst bude prihvaćen od suvremenika⁴³. Autoritet ovdje više ne potiče iz teksta, već iz imaginarnog izvora, još starijeg, odakle potječe ovaj falsifikat. Pretpostavljena slavenska tradicija teksta, posuđena od Marulića, to sugerira.⁴⁴

III. Tradicija srednjovjekovnog gesta i stvaranje južnoslavenskog nacionalnog osjećaja

Rad falsifikatora leži u samom sastavu teksta koji je predstavljen kao anonimni ljetopis iz 12. stoljeća. Orbini uvodi čitatelja u tekst koji priča „podrijetlo i uspjehe slavenskih kraljeva koji vladahu Dalmacijom i drugim okolnim krajevima u Iliriku“. Tekst spada u tradiciju srednjovjekovnih *gesta*⁴⁵. Orbini zamišlja dvije stvari: kako bi izgledao tekst u vrijeme kada je napisan i kako bi se predstavio u vrijeme njegovog otkrića, što dovodi do dva različita i komplementarna falsifikata.⁴⁶

Fiktivna srednjovjekovna tradicija

U skladu s tradicijom 12. stoljeća, tekst je napisao jedan svećenik, u ovom slučaju „anonimni pisac iz Barske nadbiskupije“. Zanimljivo je primijetiti inzistiranje na skrupuloznosti njegovog kroničara u predgovoru: „Ne bih htio, međutim, da tko god od čitatelja pomisli kako sam napisao išta drugo osim onoga sto pročitah i čuh od očeva i predaka naših propovijedati, bez pretjerivanja, a čvrsto utemeljeno na istini“. To je zaista uobičajena praksa u srednjem vijeku: autor, koji je suvremenik događaja, kaže da ne dodaje ništa i da mu možemo vjerovati.⁴⁷ Osim toga, priča je upućena svećenicima Dukljanske nadbiskupije i „poglavito mladih našega grada, koji radost pronalaze ne samo slušajući ili štujući besjede, već (kako im je običaj) i vojujući...“ Istina je da se velika publika svećenika, ali i laika zanima za povijest. Križarski ratovi donijeli su nove kulturne horizonte, zanimanje za povijesnu naraciju i potrebu da se pripovijeda o podvizima.⁴⁸

⁴³ *Kronika Rostovski*, povijesni falsifikat koji je izdao Tatišjev, potvrđuje postojanje države Bela Rus u srednjem vijeku i pokazuje sličnost s procesima falsifikata: predgovor Ljetopisu i obimnost bilješki. Porijeklo teksta koji je pisan u srednjem vijeku svjesno je mistificirano, da bismo pomislili da je kopija izgubljena, TOLOČKO 2005: 78-86, 277-278.

⁴⁴ O mjestu falsifikata među izvorima vidi, GRAFTON 2004., 68.

⁴⁵ Banašević je u svoje vrijeme zapazio viteški karakter priče, BANAŠEVIĆ 1971: 236-240.

⁴⁶ O radu falsificiranja, viditi GRAFTON 2004: 45-59.

⁴⁷ “Da pokaže svoju skromnost i da izrazi povjerenje, kroničar srednjeg vijeka (...) tvrdi da ništa nije izmislio. (On je) skroman naučnik, ali ozbiljni naučnik.“ (Pour étaler sa modestie et pour exprimer sa confiance l'historien du Moyen Age (...) proclame qu'il n'a rien inventé. (C'est) un modeste savant mais un savant sérieux.), GUENÉE 1977: 11.

⁴⁸ CAIRE-JABINET 1994: 11.

Tekst zaista pripada žanru narativne priče.⁴⁹ Kao i svaki srednjovjekovni tekst, zasnovan je na detaljnoj kronologiji, uz liste imena kraljeva, s dužinom vladavine i s očiglednim naglaskom na kontinuitet dinastije.⁵⁰ Naziv „Dinastička kronika“ pokazuje i namjeru da njeno porijeklo seže do antike i da se ističu i preci Slaveni, Goti, što je običaj tih *origines gentis*.

Tekst se sastoji od tri posebna dijela, dok se „stari dani“ protive „sadašnjem vremenu“. Hagiografija kralja sv. Vladimira slijedi prvi dio teksta - bez ikakve povijesne realnosti - koji objašnjava porijeklo južnoslavenskih kraljevstava. Tek drugi dio, od kralja Vladimira, zasniva se na pravoj činjenici. Iako ima više od dva stoljeća između autora i događaja, priča je vjerodostojna, utoliko više što autor tvrdi da se oslanjao na pisani tekst koji je napisan ubrzo nakon događaja⁵¹. Što se više približavaju „današnjem vremenu“, priča je sve vjerojatnija. Ona se zasniva na usmenoj tradiciji ili „sjećanju starih“, koju je „autor“ prenio, zatim se oslanja na osobnom svjedočenju.⁵² Na kraju, svi događaji su međusobno povezani i dovode do suvremene situacije fiktivnog autora, a to je 1170. godina.

Orbini koristi i neke metode koje su tipične za srednjovjekovne povjesničare. U 12. stoljeću postavljeni su metodološki principi. Razlike između narativnih izvora i diplomatskih dokumenata polako se pojavljuju⁵³. Orbini na taj način koristi različite tipove izvora da izgradi svoju fikciju. Primjerice, koristi *Život svetog Vladimira*.⁵⁴ Također koristi i arhivske dokumente - zbirku povelja i tekstova - koji trebaju dokazati prava samostana. Stoga se primjećuje postojanje popisa biskupija, benediktinskog samostana i županija u Zeti, Travuniji i Zahumlju, koje su se vjerojatno nalazile u dubrovačkoj arhivi.⁵⁵ Međutim, uspoređujući tekstove, vidi

⁴⁹ O razlikama između *historiae*, *annales* i *chronicon* u srednjem vijeku, VAN HOUTS 1995: 13.

⁵⁰ Običaj da se kraljevima daju nadimci potječe od 11. stoljeća, CAIRE-JABINET 1994: 18-19.

⁵¹ Odsustvo prologa, kako se inače pripovijeda u hagiografijama, navodi čitatelja da pomisli da ga je anonimni autor iz Bara obrisao tijekom stvaranja svog djela.

⁵² Anglosaski povjesničar BedA podsjeća na to još od 7. stoljeća u svojoj *Crkvenoj povijesti engleskog naroda* kada navodi da je stvorio svoje djelo „s onim što je mogao da sazna u starim spisima ili pričama predaka, ili s onim što je sam znao i čemu je bio svjedok“, CAIRE-JABINET 1994: 12-13.

⁵³ Videti CAIRE-JABINET 1994: 17.

⁵⁴ Naglasimo da autor koristi ime Vladimir, a ne Sveti Ivan Vladimir, čiji se kult širi u 14. stoljeću, oko Elbanasena u centralnoj Albaniji, tijekom prijenosa relikvija tog sveca. Tako ostavlja mogućnost da se pomisli da je upotrijebljena *Vita* napisana povodom smrti suverena. Za kasnije *Vitae*, posvećene sv. Ivanu Vladimiru vidi TAPKOVA-ZAIMOVA 1979: 179-189.

⁵⁵ Radi se o listama episkopija koje su bile pod jurisdikcijom Salone i Duklje, vidjeti *Orbini* 1601: 211, i popisima županija u Zeti, *Lusca*, *Podlugia*, *Gorsk*, *Cepelnia* (*Kupelnik*), *Obliqua* (*Oblik*), *Prapatnas*, *Cermeniza* (*Crmnica*), *Budva con Cucieva* (*Kucevo*) & *Gripolti*; Travuniji: *con il Contado di Gliubomir* (*Ljubomir*), *Vetniza*, *Rudine*, *Cruseviza* (*Krusevica*), *Vrmo* (*Vrm*), *Risano*, *Draceviza*, *Canale et Gernoviza*; i u Zahumlju (Hum): *Stantania*, *Popovo*, *Iambsco*, *Luca*, *Velicagor* (*Velika Gora*), *Imota*, *Vecerigorie*, *Dubrava et Debra*. Na kraju, on dodaje oblast na

se da su podaci ponekad i izmišljeni⁵⁶. Priča se čak poziva na jednu povelju koja se nalazi u skraćenoj verziji u kontekstu bizantske prijeteće između Radoslava i njegove braće, Mihajla i Saganeka.⁵⁷ Dakle, rukopis anonimnog autora iz Bara, koji je Orbini „pronašao“, omogućio je da se sačuva „skraćena verzija povelje“. Međutim, taj proces, koji koriste prvi srednjovjekovni ljetopisci, ovdje je samo produkt narativnog umijeća benediktinaca. Orbini miješa istinu i laž da se ne bi otkrila krađa.

Srednjovjekovni mit i stvaranje slavenskog nacionalnog osjećaja

Mjesta koje se spominju u ljetopisu neophodna su komponenta narativne strukture i mit slavenskog kraljevstva. Mjesto, bilo da posjeduje izuzetnost ili ne, prijavljeno je zato što se odnosi na usmenu tradiciju koju ljetopis prenosi i utvrđuje. Ova vrsta prostornih obilježja, mjesta su koja suvremenici neposredno opažaju. U tekstu se može primijetiti i inzistiranje na postojanju tih spomenika „dan-danas“.⁵⁸ Među njima, „Chami“ ili „Radoslav-kamen“ podsjeća na legendu kralja Radoslava kojeg je otjerao sin „Ciaslav“ (Časlav).⁵⁹ Otočić Lasta (mogao bi biti otok Sveti Marko prije Lastve u Boki kotorskoj), koji je omogućio Radoslavu da preuzme kraljevstvo, postaje svet poslije čuda koja se tu dogodila. Vidljivo za svakoga, ugrađuje osjećaj pripadnosti koji potječe iz vremena pisanja djela. Primjećujemo također da gradovi koji se spominju u ljetopisu imaju za osnivača jednog člana genealogije slavenskih kraljeva. Takav je slučaj s tvrđavom Pavlimir - Belo u okolici Rasa. Crkva Sveti Petar i „Caldana“ (Novopazarska banja - toplice) mogu se identificirati na terenu. Naziv koji je upotrijebljen za crkvu, Sveti Petar, a ne „Petar i Pavao“, kako se službeno zove, daje nam za pravo pretpostaviti da je crkva bila „u funkciji“ u vrijeme nastanka priče. Koristeći svoje odlično poznavanje topografije regije, Orbini nam ostavlja vjerovati da anonimni autor prenosi cijelu svoju priču na osnovi stare predaje. Priča, dakle, stvara jedno sasvim novo mjesto u sjećanju, čije je porijeklo vrlo staro budući da potječe iz

latinskom nazvanu *Aottomontana*, a na slavenskom *Podgorie s Onogoste, Morania, Comerniza, Piva, Gaza, Netussigne, Guiscevo, Cora, Debrecia, Nerenta & Rama, Orbini* 1601: 219. Postojanje svih županija potvrđeno je u navodima u *De administrando imperio* Konstantina VII. Porfirogeneta i kasnijim izvorima 14. i 15. stoljeća, gdje su *Luscha giopa* i stanovnici *Luxeni, Luxani* posebno navedeni, vidi ĆIRKOVIĆ 1998: 15.

⁵⁶ Tako je i podjela Kraljevstva na četiri dijela, i to: Zeta je dana Hvalimiru, Travunija Boleslavu, Zahumlje Dragislavu i Podgora Sveladu. To je čista fikcija, vidjeti *Orbini* 1601: 220.

⁵⁷ Oni se zaklinju Radoslavu pred visokom gospodom i pišu povelju, da su on i njegovi nasljednici posjedovali dio Zete i (zaklinju) da ako je sposoban osvojiti Travuniju ili neku drugu oblast, ona će pripasti njemu i njegovim nasljednicima... Vidi *Orbini* 1601: 231.

⁵⁸ Postupak koji Mavro Orbini koristi u drugim dijelovima *Regno de gli Slavi*.

⁵⁹ U ličnosti ovog vladara može se identificirati povijesni srpski knez Časlav (931.-960.).

12. stoljeća. Za kraj, u tekstu manastir Sveti Srđ i Bakus na Skadarskom jezeru postaju grobnica kraljeva, kako povijesnih, tako i legendarnih.⁶⁰ Navodi, dakle, imaju za cilj strukturirati jedan zajednički prostor koji se prostire na Zetu, Bosnu, Srbiju i Hrvatsku od najstarijih vremena.

Također je bitno primijetiti moralizatorski karakter djela. Orbini vjerojatno zna da ljudi u srednjem vijeku usko povezuju povijest i čudoređe; prva daje primjere koji služe za ilustraciju poučne besjede.⁶¹ Priča o kraljevima je tako pojačana dijelovima s poukom ili moralom.⁶² U ljetopisu često ponavljane teme „pobune“ - kroz povijest - odražavaju situaciju vremena u kojemu je djelo napisano. Tako su loši kraljevi i slabi vladari opravdavali pobune, ali se pobune najčešće javljaju zbog propasti i vojnih kampanja koje su predstavljene kao obrana od nepravednog napada.⁶³ Kraljevina Svetopelek jedina je spomenuta zato što je jedino legitimno kraljevstvo. Ukoliko fiktivni autor na zadnjoj stranici svog djela želi savez s bizantskim carem Manuelom Komnenom (1143.-1180.), on izražava i politički cilj njegovog rada: da se ujedine sve slavenske zemlje pod zaštitom Bizanta, čemu se protivi veliki župan Raške Stefan Nemanja (1167.-1196.).

Propagandno djelo za vrijeme Orbinija

Benediktinski svećenik pojavljuje se kao glavni arhitekt južnoslavenskih nacionalnih osjećaja. Tekst iz 12. stoljeća opravdava „slavenstvo“ Kraljevine Dalmacije, koja se sastoji od četiri provincije: Crvene Hrvatske, Bijele Hrvatske, Raške i Bosne. Cilj je da se napravi savez južnih slavenskih zemalja pod Bizantskim Carstvom, iako je „povijesni“ neprijatelj Slavena. Kako objasniti domet ovog teksta, navodno napisanog u 12. stoljeću, suvremenicima Orbinija? Politička situacija u vrijeme Orbinija najbolje bi mogla objasniti motivaciju za stvaranje lažnog povijesnog dokumenta. Godine 1595. osmanska vlast vlada velikim dijelom Balkana i prijeti venecijanskim posjedima u Dalmaciji. Tada su se pobune javile u Vlaškoj i Banatu i udahnule novu ideju o „križarskim ratovima“ kršćana protiv Turaka. Kontakti između nekoliko talijanskih gradova, Slavena i nekih pripadnika pravoslavne crkvene vlasti zabrinuli su autoritete u Dubrovniku, koji su radili sve da uguše pokret.⁶⁴ Teritorij koji je opisan na posljednjim strani-

⁶⁰ Povijesni vladari: Mihajlo (umro 1081.), Bodin (umro 1104.) i Vladimir (umro 1116.), i legendarni: Dobroslav (umro poslije 1104.) i Gradihna (umro 1143.).

⁶¹ CAIRE-JABINET 1994: 10.

⁶² Tekst je pojačan citatom: „A svemoćni Bog koji ne cijeni nijedno nedjelo...“, *Orbini* 1601: 220.

⁶³ Pribislav ...učini samo veliki broj nepravdi. Zato se u jednom trenutku velika gospoda Bosne s velikim brojem ljudi digla protiv njega, ubila ga i bacila njegovo tijelo u rijeku..., *Orbini* 1601: 213.

⁶⁴ Neki članovi kongregacije na Mljetu sudjeluju u tom „pokretu“; benediktinac Orbini se povezuje s autoritetima Dubrovnika, vidjeti *Orbin* 1968: 11.

cama teksta između „Neretve i Bojane“ očigledno je jedna povijesna cjelina koja podsjeća na teritorij Dubrovačke Republike. Grad Kotor utjelovljuje simbolički kraj dinastije u priči. To svakako nije slučajnost, s obzirom da je mletačka vlast samo u rijetkim prilikama uspjela osvojiti Kotor i da taj grad ne pripada „Mletačkoj Dalmaciji“. Kotor simbolično označava neprijateljstvo s Ragusom. Tekst koji je objavio Orbini, govori nam da bi usprkos očiglednoj sumnji koju su Slaveni iz dalmatinskih gradova mogli imati protiv Republike, zbog sekularne dominacije Mlečana, stanovništvo ipak dobilo više od Saveza s Venecijom protiv Turaka. U *Rè di Dalmatia* događaji su isti i stalno se ponavljaju, od legenda ranih poglavlja do „povijesnih“ događaja koji prethode pisanju ljetopisa. To ponavljanje približava priču mitologiji i posuđuje od hagiografije. Nastoji također uvjeriti u jednu očiglednu privrženičku, čak mističnu viziju. Može se, dakle, smatrati da lekcija o moralu koju povjesničar pripisuje ili želi pripisati povijesti, ima iste događaje koji se stalno ponavljaju. To ponavljanje podsjeća čitatelja Orbinijevog suvremenika na ratove „predaka“ u kojima se Venecija suprotstavljala Osmanskom Carstvu i vidi Dubrovačku Republiku u vazalskom položaju.⁶⁵

Orbini je nasljednik ilirizma koji se stvorio stoljeće ranije i kao pravi magičar oblikuje povijesni dokaz za taj koncept, stvarajući zajedničko naslijeđe Južnih Slavena. Međutim, vidimo da se koncept na pragu 17. stoljeća proširio na Srbiju i Bugarsku. Objavljujući ovaj tekst, Orbini pruža kao dokaz primjer prošlosti. Tako vidimo i koji je posao napravio falsifikator kako bi zamijenio percepciju svojih suvremenika o jedno čitavom dijelu prošlosti.⁶⁶

Takozvani „Ljetopis popa Dukljanina“ koji je izdao Mavro Orbini pripada povijesnim falsifikatima kakvi se često mogu nalaći u to doba. Orbini koristi sve mogućnosti koje jamče autentičnost dokumenta čudesno (*miraculeusement*) pronađenog i objavljenog u obimnoj knjizi o porijeklu Slavena. Objavljujući ovaj tekst na talijanskom, Orbini izbjegava problem jezika i odgovarajućih arhaičnih srednjovjekovnih latinskih izraza. Također, izdanje fiktivnog prijevoda s latinskog na talijanski omogućilo mu je da se obrati velikom broju čitatelja.

Kao i kod ostalih falsifikatora, na primjer kod Tatijaševa iz 18. stoljeća, koji je napisao srednjovjekovnu povijest Rusije, pokazuje se ista želja da se opiše prošlost, usprkos nedostatku povijesnih izvora. To je ono što goni autore da pomiču postojeću granicu između istine i laži. Želja da se piše sistematična povijest vodi ih da „izmišljaju“.

⁶⁵ Razdoblja rata: 1468.-1479., 1499.-1502., 1538.-1540., 1571.-1573., vidi CASTELLAN 1991: 192-193.

⁶⁶ GRAFTON 2004: 71.

Također, iako se ta djela ne smatraju znanstvenim u kasnijoj historiografiji, jer su ocijenjena kao nedovoljno istinita, ona predstavljaju neporecivo važan povijesni rad. Snaga naracije tih lažnih povijesnih dokumenata objašnjava se istim žarom da se ujednači povijest i da se na svaki način popune praznine iz prošlosti. Bez obzira na to, Orbini je stvorio mit o slavenskoj kronici koju će povjesničari u kasnijim vremenima preuzeti i održati do današnjeg vremena.

Bibliografija

- ANTOLJAK, Stjepan. 1992. *Hrvatska historiografija*. Zagreb.
- BANAŠEVIĆ, Nikola. 1971. *Ljetopis popa Dukljanina i narodna predanja*. Beograd.
- BUJAN, Solange. 2008. La Chronique du Prêtre de Dioclée, un faux document historique. *Revue des Etudes Byzantines Paris* 66: 5-38
- CAIRE-JABINET, Marie-Pierre. 1994. *Introduction à l'historiographie*. Paris.
- CASTELLAN, Georges. 1991. *Histoire des Balkans (XIVe-XXe siècle)*. Paris,
- Tuberon, Ludovik. 2001. *Ludovici Tuberonis Dalmatae Abbatis Commentarii de temporibus suis*. Priredio Vlado Rezar. Zagreb.
- ĆIRKOVIĆ, Sima. 1998. „Naseljeni gradovi“ Konstantina Porfirogenita i najstarija teritorijalna organizacija. *Zbornik radova Vizantološkog instituta* 37: 9-32.
- FORETIĆ, Vinko. 2001. *Studije i rasprave o hrvatskoj povijesti*. Split.
- GRAFTON, Anthony. 2004. *Faussaires et critiques*. Paris.
- GUENÉE, Bernard. 1977. *Le métier d'historien au Moyen Age: études sur l'historiographie médiévale*. Paris.
- LUCIUS, Joannes. 1666. *De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex*. Amsterdam.
- Orbini 1601. Mauro Orbini, *Il Regno de gli Slavi*. Pesaro.
- Orbin 1968. Mavro Orbin, *Kraljevstvo Slavena*. Priredio Sima Ćirković. Beograd.
- Orbini 1999. Mavro Orbini, *Kraljevstvo Slavena*. Priredio F. Šanjek. Zagreb
- Pribojević 1537. Vinko Pribojević, *De origine sucessibusque Slavorum*. Venecija.
- Ratkaj 2001. Juraj Ratkaj, *Spomen na kraljeve i banove kraljevstava Dalmacije, Hrvatske i Slavonije*. Prevela Zrinka Blažević. Bilješkama popratio Mijo Korade. Uvodna studija Sandor Bene. Zagreb.
- RAZZI, Serafino. 1595. *La Storia di Ragusa*. Lucca.
- REZAR, Vlado. 1999. Dubrovački humanistički historiofraf Ludovik Crijević Tuberon. *Anali Dubrovnik* 37: 47-94.
- STANOJEVIĆ, Stojan. 1927. O prvim glavama Dukljanskog ljetopisa. *Glasnik Srpske kraljevske akademije* 126.
- ŠIŠIĆ, Ferdinand. 1928. *Ljetopis popa Dukljanina*. Beograd - Zagreb.
- TAPKOVA-ZAIMOVA, Vasilka. 1979. Nepoznati rukopis o životu Svetog Jovana Vladimira. U *Byzance et les Balkans à partir du VIe siècle*. London: 179-189.

- TOLOČKO, Aleksej. 2005. *Istorija rossiskaja Vasilija Tatišjeva: istočniki izvestija*. Kijev - Moskva.
- VAN HOUTS, Elisabeth M. C. 1995. *Local and regional chronicles* [Typologie des sources du Moyen Âge occidental 74]. Turnhout.
- Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije* III. Beograd 1966,
- Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije* IV. Beograd 1971.
- Vizantijski izvori za istoriju naroda Jugoslavije* VI. Beograd 1986.

Chronique du prêtre de Dioclée d' Orbini: falsification historique

L'auteur remet en question le consensus largement accepté par l'historiographie habituelle selon lequel la „Chronique du prêtre de Dioclée“ est la plus ancienne source narrative slave du sud. Ce texte serait survenu au XIIe siècle dans l'ancienne principauté de Dioclée. Relatant l'histoire des principautés slaves du sud depuis la plus ancienne période jusqu'à l'époque supposée de la rédaction de l'oeuvre, le texte d'origine aurait disparu. On n'en conserverait que de tardifs manuscrits et éditions divisés habituellement en deux branches, l'une dite „croate“ et représentée par le texte de Marko Marulic et l'autre „latine“, supposément plus ancienne et plus proche de l'originel. L'analyse des textes en question conduit l'auteur à expliquer la création de cette prétendue source médiévale. Elle démontre en effet comment le bénédictin Orbini au XVIe siècle fabrique un faux document historique à partir de sources inédites pour l'époque et de textes bénédictins ainsi que d'extraits d'éditions d'historiens byzantins récemment parus destinés à donner au récit sa vraisemblance. Cette étude permet d'expliquer la création du mythe d'un royaume slave du sud à la plus ancienne époque. Elle permet également de restituer les textes véritablement historiques et authentiquement médiévaux : une chronique ragusaine et un texte de Marko Marulić considéré jusqu'alors comme la recension abrégée de la dite „Chronique du prêtre de Dioclée“.

Mots clefs: Chronique, Dioclée, Dubrovnik (Raguse), falsification.

Ključne riječi: kronika, Dubrovnik, Duklja, Orbini, falsifikat.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 43

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

The logo for FF press, featuring the letters 'FF' in a stylized font with a horizontal line through them, followed by the word 'press' in a lowercase, sans-serif font.

ZAGREB 2011.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 43

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Damir Boras

Glavni urednik / Editor-in-Chief

Hrvoje Gračanin

Uredništvo / Editorial Board

Bruna Kuntić-Makvić (stara povijest), Zrinka Nikolić Jakus (srednji vijek),
Hrvoje Petrić (rani novi vijek), Željko Holjevac (moderna povijest),
Tvrтко Jakovina (suvremena povijest), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest),

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Živko Andrijašević (Nikšić), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Snježana Buzov (Columbus, Ohio), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Alojz Ivanišević (Wien),
Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo), Karl Kaser (Graz),
Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),
Nada Proeva (Skopje), Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),
Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršna urednica za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Kristina Milković

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske,
Zaklade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti,
znanstvenog projekta „Triplex Confinium - hrvatska višegraničja
u euromediterranskom kontekstu“

Naslovna stranica

Iva Mandić

Grafičko oblikovanje i računalni slog

Marko Maraković

Lektura

Julija Barunčić Pletikosić

Tisak

Hitra produkcija knjiga d.o.o.

Tiskanje dovršeno u prosincu 2011. godine

Naklada

250 primjeraka

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*